

NOTE DE LECTURĂ

Alexandru Surdu, *Izvoare de filosofie românească*, Eseuri apărute în revista „Clipa” – Magazinul actualității culturale românești, ed. a II-a, București, Editura Renaissance, 2011, 162 p.

Cele paisprezece eseuri (*Istoria filosofiei și izvoarele sale, Sursele filosofiei românești, Traco-geții la porțile filosofiei, Contribuții teologico-filosofice ale scriitorilor daco-romani, Probleme logico-filosofice ale scriitorilor daco-romani, Probleme logico-filosofice în scrierile slavo-române, Teme filosofice în Pentateuh, Izvoare evanghelice ale filosofiei românești, Despre istoria isihasmului în România, „Isihasmul laic” al lui Neagoe Basarab, Neoaristotelismul scolastic la Academiiile Domnești, Tezaurul filosofic al limbii române, Specificul național al filosofiei, Filosofia românească la sfârșit de mileniu, Elogiul filosofiei românești*) reunite de profesorul Alexandru Surdu în micul volum – care evocă prin titlu culegerea de texte și studii realizată în anii războiului de Mircea Vulcănescu, Constantin Noica și Constantin Floru – alcătuiesc, conform prefetei, lucrarea nu foarte sonoră, însă inevitabilă, a șolomonarului. Atâția câți mai sunt în vremurile noastre, șolomonarii, adică cei care, altădată, „curățau izvoarele, umblând pe sub pământ, săpau galerii adânci, prin care să treacă apa, și făceau chiar ochiuri de mare pe sub Tâmpa, în care se păstrau rezervele pentru cetatea Corona” (numele vechi al Brașovului) nu profesază o meserie învechită, ci una pe cât de actuală, pe atât de neglijată. Izvoarele, în sens spiritual, mai ales cele ale filosofiei românești, sunt iarăși în pericol să sece. Ne înșelăm când credem că aceste izvoare vor continua să se reverse îmbelșugat la nesfârșit, fără ca nimeni să se îngrijească de ele.

Dispariția izvoarelor de filosofie românească nu poate fi un eveniment fără consecințe profunde asupra culturii și civilizației românești. Sunt în joc, de fapt, sursele permanente ale gândirii creative pentru toți cei care fac parte, mai mult sau mai puțin conștient, din această cultură și civilizație ale cărei rădăcini coboară două milenii și jumătate în trecut. Profesia de șolomonar se dovedește purtătoare a unei străvechi obligații filiale, mai cu seamă acum când, o dată cu prăbușirea sistemului comunist și după ce presiunea oficială asupra filosofiei tradiționale românești a încetat, au apărut tentative de a altoi în cultura română tipuri de filosofie ce se dovedesc, în ciuda eforturilor depuse, a avea rezultate nesemnificative.

Izvoarele filosofiei românești, arată Alexandru Surdu, se regăsesc încă în epoca nașterii filosofiei însăși, printre înțelepții tracilor, și au reușit să traverseze epoca întunecată ce a urmat prăbușirii limesului dunărean în secolul al VII-lea, fuzionând cu credința creștină și îmbrăcând, o vreme, veșmintele slavone.

După câteva momente luminoase, însă de scurtă durată (*Învățăturile lui Neagoe Basarab*, primele traduceri în românește ale Bibliei, Dimitrie Cantemir), epoca glorioasă a „literelor și filosofiei românești” începe în secolul al XIX-lea. Este o epocă în care preocuparea pentru dezvoltarea limbii române are ca efect efectuarea de traduceri din textele clasice ale filosofiei, dar și realizarea de „studii și cercetări originale de filosofie românească, publicate în revistele noastre de specialitate, și primele sisteme filosofice de amploare, ceea ce a însemnat înscrierea României pe făgașul culturii occidentale, iar a limbii române printre limbile de circulație filosofică”. Punctul culminant al acestei epoci îl reprezintă ceea ce Noica a numit „rostirea filosofică românească”, care nu este doar expresia posibilității de a exprima în limba română a unor idei formulate în alte limbi, ci încercarea reușită de a exprima „*altceva* decât s-a spus în celelalte filosofii, mai bine decât au făcut-o alții și chiar imposibil de a o face în alte limbi”.

Reîntoarcerea gândirii la propriile izvoare nu înseamnă izolarea ei în granițele strâmte ale unei limbi anumite, în cazul nostru a limbii române. „Izolaționismul” filosofic, ca și „convertirea” gândirii, orientarea ei exclusiv către surse străine, sunt atitudini extremiste, care se dovedesc, finalmente, la fel de sterile. Gândirea filosofică autentică, în schimb, regăsește caracteristici comune unor culturi de limbi diferite, se integrează natural în acestea fără să caute cu dinadinsul integrarea, dar exprimă totodată și gradul de civilizație al națiunii din care face parte filosoful. Condițiile care se cer îndeplinite pentru ca o gândire filosofică autentică să apară în cadrul unei culturi naționale, identificate încă din perioada interbelică de Mircea Vulcănescu, și anume *existența unei filosofări ale cărei motivații sunt românești*, a unui *mediu românesc* de difuzare a ideilor și a unei *problematici specifice* românești, favorizează dezvoltarea unei filosofii românești valoroase în sine, și deci valoroasă și pe plan mondial.

Dispariția treptată, după 1989, a constrângerilor ideologice la care a fost supusă filosofia în România a făcut necesară, consideră autorul lucrării prezentate, fie întoarcerea la tradițiile filosofice antebelice, fie o nouă sincronizare culturală. Ambele variante au avantajele și costurile lor. Opțiunea pentru reînnoirea tradiției cercetărilor (atâtea câte au fost) ale kantienilor, platonicienilor, indologilor, aristotelicienilor etc. români ar da o notă aparte rezultatelor obținute, în care s-ar putea recunoaște *spiritul filosofic românesc*. În schimb, tentativele artificiale de sincronizare expun cultura filosofică românească riscului de a se ține permanent pe urmele modelor filosofice occidentale, punând-o în situația de a înainta doar ocazional umăr la umăr cu ele.

Tradițional, filosofia românească a manifestat o înclinație către construcția sistematică, nereușind să valorifice această înclinație decât sporadic. Epoca noastră, în care filosofia românească ar trebui să renască, a ajuns să fie excesiv avizată în privința perisabilității sistemelor filosofice. Filosofii conștientizează prea intens faptul că eforturile lor sunt, mai devreme sau mai târziu, sortite pieirii. Teama cu care filosoful contemporan întâmpină ispita de a construi un sistem ar trebui temperată, consideră Alexandru Surdu, de faptul că prăbușirea unui sistem nu este niciodată totală: arhitectonicile, metodologiile structurale ale sistemelor filosofice le supraviețuiesc adesea.

Victor Emanuel Gica

Rumänisches Goethe-Jahrbuch, Band 1, Editura Paideia, Bukarest, 2011, 376 p.

Editat de Societatea Goethe din România, în colaborare cu Societatea Germaniştilor din România și cu Centrul de Cercetare și Excelență „Paul Celan” al Universității din București, primul volum al Anuarului Goethe își propune (și pare a avea toate șansele de a-și ține promisiunea) să devină un for al exegezei goetheene din țară și din străinătate. În primul an al apariției sale, Anuarul român Goethe (care apare în limbile germană și română, cu rezumate în limba engleză ale materialelor publicate) ne oferă un conținut bogat, structurat în două grupaje de studii, o secțiune dedicată vieții științifice (*Rezeptionsreflexe*) și una de traduceri (*Kulturstransfers*).

Primul grupaj (intitulat *Skizzen zum Ganzen*), cuprinzând nouă studii ale unor exegeți români și străini ai operei lui Goethe, se deschide cu materialul lui Göhler Peter (Institutul de Germanistică al Universității Humboldt din Berlin), *Der Teufelaspekt in der Historia von D. Johann Fausten und deren Struktur*. Levander Björn (Facultatea de Științe Umaniste a Universității din Stockholm) este prezent cu studiul „*Auf geht's, Faust*”. *Ein Versuch, die Geister in Studierzimmer (I) und (II) als Fausts 'Lebensgeister' zu deuten*, iar Nenguié Pierre Kodjio (Universitatea Yaoundé din Camerun) cu *Zur Allegorie der Glocke: Zwischen Disziplin und Ritual. Goethes Ballade Die wandelnde Glocke*.

Din primul grupaj mai fac parte lucrările: *Schweizer Spuren in Goethes Wanderjahren*, a lui Gille Klaus F. (Institutul de Germanistică, Universitatea din Amsterdam); *Sophie Mereau und ihre Verbindungslinien zu Friedrich Schiller und Johann Wolfgang Goethe*, de Sabová Lucia (Facultatea de Filosofie a Universității Sfinții Chiril și Metodie, Trnava, Slovacia); „*Und Drei mach gleich, So bist du reich*”. *Goethes Hexeneinmaleins: eine Gleichung?* de Poenaru Vasile V. (Universitatea din Toronto, Canada); precum și studiile Anei-Stanca Tăbărași-Hoffmann (Institutul German, Universitatea Johannes Gutenberg din Mainz), *J. W. Goethe și grădinile ca model de viață*; Gretei Tartler (Școala Superioară de Administrație, București), *Orientalul lui Goethe. Un poem preislamic de T'abbata Sharran în Divanul oriental-occidental*; și lui Schares Thomas (Trier, Germania), *Das Löwensteinchen. Bemerkungen zu einigen Goetheschen Briefstellen aus der Zeit der Italienreise, nebst der Verwechslung einer Bremse mit einer Biene*.

Cel de-al doilea grupaj (*Naturwissenschaftliche Streiflichter*) este alcătuit din studiul lui Grigorovici Radu (membru al Academiei Române), *Teoria culorilor a lui Goethe. Partea didactică (1810)*, o excepțională prezentare a contribuției științifice goetheene, precum și din *Zu Goethes Die Wahlverwandschaften*, de Söder Thomas (Școala Superioară Pedagogică din Freiburg, Germania); *Goethe und Darwin*, de Wenzel Manfred (Centrul de Cercetare Georg Büchner al Facultății de Germanistică și Științele Culturii, Universitatea Philipps, Marburg); *Goethes Beitrag zur gegenwärtigen evolutionstheoretischen Diskussion in der Rezeption des modernen Goetheanismus*, de Toma Sorin (Facultatea de Litere, Universitatea „Spiru Haret”, București).

Anuarul român Goethe conține, la rubrica *Rezeptionsreflexe*, prezentările: George Guțu (Universitatea din București), *Zur rumänischen Resonanz von Goethes Werken*; Wikete Monika (Catedra de Germanistică, Universitatea de Vest, Timișoara), *Goethes Rezeption in der deutschsprachigen Bukowinaer Presse im Gedenkjahr 1932*; Vasile Voia (Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca), *Orizonturi goetheene la Cluj – Lucian Blaga și Liviu Rusu*; Eugen Christ (Institutul Cultural al Șvabilor de la Dunăre al Landului Baden-Württemberg, Stuttgart), *Goethes Faust: Einige Aspekte der Rezeption und Wirkung in der rumänischen Literatur und Kultur*; Delia Eșian (Iași), *Thanatische Liebe sowie erotisches Sterben bei Goethe und Ingeborg Bachmann*.

Două lucrări științifice goetheene în versuri (*Die Metamorphose der Pflanzen* și *Metamorphose der Tiere*), ca și textul lui Hans Mayer, *Goethe, Hegel și secolul al XIX-lea* sunt transpuse în limba română de profesorul George Guțu la rubrica dedicată transferurilor culturale.

Dragoș Popescu

George Guțu (Ed./Hrsg.), *Narațiune și identitate la Hans Bergel / Erzählung und Identität bei Hans Bergel*, Editura Paideia, București, 2011, 216 p.

Scriitorul transilvănean de limbă germană Hans Bergel este autorul unei opere extrem de vaste și de diverse (semnătura sa se găsește pe treizeci și cinci de volume și pe numeroase articole publicate de-a lungul vremii). Prozator, eseist și poet, Bergel s-a născut în 1925 în țara noastră, de unde a emigrat în 1968. În anii comunismului a fost condamnat – în procesul Lotului Scriitorilor Germani – la 15 ani muncă silnică. În 2001 i-a fost decernat titlul de *doctor honoris causa* al Universității din București.

Volumul dedicat scriitorului transilvănean (bilingv, conținând fiecare text atât în limba română, cât și în limba germană) își propune să facă mai cunoscută în România personalitatea acestuia. Semnatarii materialelor publicate în volum sunt: Ana Blandiana: *Omagiu lui Hans Bergel. „Cel mai reprezentativ scriitor al Transilvaniei”*, Olivia Spiridon: *Acasă în povestire. Narațiune și identitate în proiectul de trilogie al lui Hans Bergel*, George Guțu: *Naționalitate – Binaționalitate – Supranaționalitate. Aparține opera lui Hans Bergel literaturii germane, române sau europene?*, Walter Schuller: *Artiști și scriitori germani transilvăneni prin prisma eseisticii lui Hans Bergel*, Dieter Roth: *Unui prieten. Hans Bergel la 85 de ani*, Renate Windisch-Middendorf: *Istorisiri din istorie. Aspecte ale narațiunii autentice în romanele lui Hans Bergel*, Mariana Virginia Lăzărescu: *Între discursurile tovarășilor și o săptămână de evenimente internaționale. Rubrica „Ecouri culturale” la „Volkszeitung” din Brașov cu referire specială la activitatea lui*

Hans Bergel. Sunt incluse în volum scrisori inedite din corespondența autorului despre romanul *Die Wiederkehr der Wölfe* (*Întoarcerea lupilor*), precum și discursul ținut de omul de litere Hans Bergel cu ocazia decernării titlului de *doctor honoris causa* al Universității din București (*Întâlnirea mea cu spiritualitatea română*). Reproducem mai jos un paragraf din acest discurs, în care dragostea pentru România și români a scriitorului îl lasă să se exprime cu căldură: "... nu m-a fascinat numai arta și literatura română cu chemarea ei spre o gândire ageră și cu eleganta ei formă latină. Căci o atracție magică o exercită asupra mea și climatele geopsihice ale acestui pământ – pe de o parte peisaje naturale de o inconfundabilă frumusețe, cum rareori am văzut în numeroasele mele călătorii. Pe de altă parte priveliști care evocă permanent – după cum prea bine știți – istoria dramatică a acestor locuri și întâmplările nemaiauzite ale acestora. Ele reprezintă părți integrante ale peisajelor europene, despre care germanul fascinat de lumea latină Ferdinand Gregorovius afirma odată că există peisaje care posedă *magnetism istoric*. În România, țara dintre Orient și Occident, se interferează influențele și curentele acestor două părți ale lumii noastre – o moștenire istorică străveche. România trebuie să-și dovedească în continuare capacitatea sa de *sinteză*, aceasta este formula ei de supraviețuire. Aici, la intersecția culturilor, trebuie să-și dovedească mai mult decât oricând vocația sa europeană, să-și păstreze controlul asupra forțelor centrifugale, care îi cauzează tensiuni interioare, care dintr-o bogăție pot deveni o amenințare”.

Dragoș Popescu

Thomas Hobbes, *Despre om și societate* [*Leviathan*, cap. XIII–XVIII], trad. de Ovidiu G. Grama și Mona Mamulea, București, Editura All, 2011, 102 p.

Publicată de curând la Editura All în cadrul colecției „In nuce”, lucrarea *Despre om și societate* cuprinde capitolele XIII–XVIII din *Leviathan*, esența doctrinei politice a lui Thomas Hobbes, în lumina realităților englezești din preajma anilor 1650. Lucrarea lui Hobbes este importantă nu numai din perspectiva filosofiei politice, ci și din aceea a *filosofiei dreptului*. În această din urmă perspectivă se înscrie și rândurile care urmează.

Demersul argumentativ al lui Hobbes urmează, în principal, trei pași: (1) descrierea omului aflat în starea naturală, dominată de bunul plac și, implicit, de războiul fiecăruia împotriva fiecăruia; (2) necesitatea ieșirii din această stare de *bellum omnium contra omnes* prin impunerea unor legi naturale universale (3) necesitatea instituirii unei puteri coercitive care să asigure respectarea acestor legi. După ce descrie situația deplorabilă în care se află omul în starea naturală, Hobbes formulează legile naturale după care ar trebui să se conducă indivizii umani, legi a căror necesitate derivă din celebra sa idee conform căreia omul, stăpânit fiind de

natura sa egoistă, duce un război permanent cu semenii săi. Hobbes ia în considerație trei cauze principale ale conflictului: *rivalitatea*, *neîncrederea* și *faima*. Pe lângă aceste cauze, care țin de natura umană, există și o cauză care privește organizarea societății: lipsa unei puteri comune „de care să se teamă toți” (pp. 12–13). Hobbes definește războiul ca fiind „nu numai actul de bătălie” sau „actul de luptă”; el include și acea perioadă de timp în care există „voința oamenilor de a se confrunta”. Războiul nu se reduce, așadar, la bătălia propriu-zisă, la confruntarea deschisă, armată. Esențial este faptul că tot ceea ce se întâmplă în această perioadă de timp „nu poate fi nedrept”; în război, unde totul este permis, forța și înșelătoria sunt cele două virtuți cardinale și orice nedreptate devine legitimă (p. 16).

Cum o astfel de stare pare intolerabilă, Hobbes vine cu soluția: din starea „mizerabilă” a războiului, omul are posibilitatea de a ieși în două moduri: parțial prin *afecte*, parțial prin *rațiune*. În primul caz, omul iese din starea de război – sau dorește pacea – datorită „fricii de moarte și din dorința unor lucruri necesare traiului comod” (p. 17). În al doilea caz, omul iese prin anumite „clauze convenabile păcii, asupra cărora oamenii pot fi făcuți să cadă de acord” (p. 17). Așadar, sintagma „pot fi făcuți să cadă de acord” implică o convenție, un contract, în vreme ce clauzele convenției sunt *legile naturale*.

Legea naturală este descoperită, potrivit lui Hobbes, pe calea rațiunii și ea nu se confundă cu *dreptul natural*. În vreme ce acesta din urmă constă în „libertatea de a face sau a nu face”, legea „determină și constrânge la una dintre acestea” (a face sau a nu face; p. 20). Iată că elementul coercitiv al legii apare semnalat înainte de a fi fost exprimat de Thomasius – care se bazează pe elementul coercitiv pentru a face distincția dintre drept și morală. Hobbes observă, așadar, cu jumătate de secol înaintea lui Thomasius că legea trebuie să constrângă la a face sau a nu face ceva, elementul coercitiv al legii oferind dreptului un element esențial în caracterizarea sa. Legile naturale dictează pacea ca pe un mijloc de conservare a oamenilor în colectivități, iar rezumatul lor este concentrat în fraza: „nu face altuia ceea ce nu vrei să ți se facă ție” (p. 59). Legile naturale obligă „in foro interno”, adică te constrâng să dorești ca ele să se realizeze. De asemenea, legile naturale sunt neschimbătoare și veșnice, ele stând la baza filosofiei morale pe care Hobbes o consideră „știința a ceea ce este bun și rău în legăturile dintre oameni și societate”, „știința virtuții și a viciului”.

A treia lege naturală este *îndeplinirea convențiilor încheiate*. În termeni juridici, aceasta exprimă principiul de drept „pacta sunt servanda”. În acest principiu se află „izvorul și originea dreptății” (p. 39), afirmă Hobbes, urmând a defini nedreptatea ca pe o neîmplinire a convenției. Acest principiu este legat de *constrângere*. Puterea constrângătoare este cea față de care oamenii își abandonează dreptul universal; în schimbul abandonării acestui drept, puterea îi constrânge în mod egal pe oameni să-și îndeplinească convențiile, generând în ei spaima unei pedepse mai mari decât beneficiul pe care l-ar putea aștepta de la încălcarea lor. Aceeași putere garantează, totodată, proprietatea obținută prin contract. Iată, așadar, ideea de garantare a proprietății de către stat.

Deși concepția lui Hobbes cu privire la posibilitățile renunțării, abandonării sau transmiterii de drepturi are în vedere în principal tratarea subiectului la nivel de organizare socială, politică, explicațiile cu privire la aceste fapte juridice relevă o cunoaștere în detaliu a particularităților aspectelor de ordin juridic la nivel de individ. Astfel, ni se face cunoscută obligația cesionarului dreptului sau a celui care își abandonează dreptul de a nu-l împiedica pe beneficiar să se bucure de dreptul cedat sau abandonat, orice piedică în acest sens fiind „o nedreptate și prejudiciu” (pp. 22–23). Renunțarea sau transferul de drepturi se face prin declarație sau prin semnare, prin semne „voluntare și suficiente”. Transferul de drepturi este, de asemenea, de două feluri: fie drept contra drept, fie drept contra bun; motivul și scopul pentru care omul renunță la dreptul său ori și-l transferă nu este altul decât siguranța propriei persoane (p. 24). Contractul este definit ca fiind „transferul reciproc de drepturi” (p. 25). Toate acestea reprezintă aspecte juridice ale elementelor consimțământului, ale capacității la încheierea actelor juridice, precum și forme de încheiere a actului juridic. Avem, de asemenea, o clasificare a transferului de drepturi și o definiție a contractului.

Hobbes merge însă mai departe și face diferența între transferul de drepturi asupra unui lucru și transferul (livrarea) lucrului însuși. Astfel, ajunge la distincția dintre *contract* și *pact* (sau convenție). Pactul – sau convenția – presupune ca una dintre părți să-și livreze lucrul cuprins în partea sa de contract, urmând ca cealaltă parte să se achite ulterior, la o dată determinată, stabilită de comun acord. Pactul se bazează în mod esențial pe *încredere*. Convențiile se pot încheia nu numai în mod direct, ci și *prin reprezentare* (sau mandat).

Dar convențiile nu sunt respectate *eo ipso*, în lipsa unei puteri care să impună acest lucru. Fără teroarea unei puteri care să dicteze respectarea legilor naturale, fără „săbie”, convențiile nu sunt decât vorbe și nu au capacitatea de a asigura siguranța oamenilor. Fără o putere constituită, „fiecare om se va bizui pe propria sa forță și îndemânare pentru a se proteja împotriva tuturor celorlalți”, rămânând, așadar, la acel *bellum omnium contra omnes*. Soluția lui Hobbes este constituirea unei puteri comune, mai precis încredințarea întregii puteri și forțe unui singur om sau unei singure adunări de oameni, care să poată reduce toate vocile individuale la una singură, aceasta realizându-se printr-o majoritate de voturi. Astfel, Hobbes ajunge la necesitatea constituirii *statului*. Mulțimea unită într-o singură persoană se numește „comunitate politică” (*commonwealth*) sau „civitas” (p. 84). Constituirea unei astfel de puteri reprezintă actul de naștere al celui Leviathan, al „acelui dumnezeu muritor căruia îi datorăm, sub Dumnezeul nemuritor, pacea și apărarea noastră” (p. 84). Prin autoritatea acordată de fiecare om al comunității, acea singură persoană dispune de atâta putere și forță încât, „prin teroarea pe care o inspiră”, devine capabilă să impună voințelor tuturor un acord în vederea obținerii păcii în interior și a sprijinului reciproc împotriva dușmanilor din afară. Această persoană se numește „suveran”, iar toți ceilalți – supușii săi. Obținerea puterii se face pe două căi: prin forță naturală, comunitatea rezultată astfel fiind „comunitate politică prin dobândire”, și prin acordul oamenilor, care se spun în mod voluntar unui om sau unei adunări de oameni, pe

baza încrederii că îi va proteja împotriva celorlalți, ceea ce poartă numele de „comunitate politică prin acord sau comunitate politică prin instituire” (p. 85).

Hobbes devine, prin teoria sa cu privire la dobândirea și mai ales la exercitarea puterii politice, „reprezentantul tipic al absolutismului” (Giorgio del Vecchio, *Lecții de filosofie juridică*, București, Europa Nova, 1995, p. 86), el exprimându-și doctrina în perioade tulburi pentru Anglia, care era, la vremea în care își scria lucrarea, agitată de tulburări interne. În ideea sa de organizare politică a mulțimii, în vederea liniștii și păcii sociale, Hobbes sacrifică libertatea. Dincolo însă de acest aspect, Hobbes oferă atât dreptului, cât și sociologiei și filosofiei politice informații esențiale cu privire la organizarea juridică a societății sau la raporturile de drept. Deși pornește de la premise chestionabile (cum ar fi egoismul funciar al ființei umane sau ideea egalității naturale a indivizilor), el ajunge la anumite realități juridice care vor fundamenta atât sistemul juridic englez, cât și cel francez, cele două constituind sursa de inspirație a celorlalte sisteme juridice.

Alina Cozan (München), LL.M.Eur.

Florentin Sorescu, *Arca lui Iona*, Editura Brumar, Timișoara, 96 p.

Prin piesa de teatru *Arca lui Iona*, scriitorul Florentin Sorescu ne propune să ne alăturăm, în calitate de cititori, unui mic univers pe cale de dispariție. Un univers casnic – care cuprinde, ocazional, și o porțiune dintr-un parc – periclitat inexplicabil de un potop de mari dimensiuni.

Micul univers este foarte conștient de marele pericol, deși nu până într-atât încât înăuntrul lui să se instaleze panica. Disproporția dintre anvergura stihiei și limitele înguste ale umanității care ar putea fi afectată de ea este sursa principală de tensiune a piesei. Divinitatea pare că pune în mișcare un scenariu distructiv de primă clasă, dar umanitatea (complet reprezentată de patru personaje umane și de un personaj canin) nu pare a se ridica la nivelul acestuia.

Ceea ce constituie vitalitatea micului univers amenințat – și îl ajută, finalmente, să supraviețuiască – este, paradoxal, banalitatea lui. Pericolul, deși îngreunează constant atmosfera piesei, nu atinge niciodată iminența. Personajele găsesc mereu puterea de a întreține conversații de circumstanță, de a pune la cale mici strategii de comunicare în care se evidențiază, spectral, ca în explozia de lumină instantanee a unui fulger, stări sufletești fluctuante. Tranziția extrem de rapidă de la dialogul uzual la cel cu subiecte de semnificație ultimă și de revenire la fel de rapidă la uzual nu creează doar impresia de frivolitate; uneori, prin această oscilație se exprimă o dispoziție pe cale de a se generaliza: familiaritatea cu marile probleme și neaderența sufletească la ele. Personajul Gavril o spune de-a dreptul: „Noi suntem niște închipuiți cărora le place să facă pe nebunii. Aruncăm în toate direcțiile cu vorbe de duh, dar nu prea avem nimic de spus”.

Fiecare personaj al piesei își dorește nespus să părăsească starea de închipuit și propria mască prin care face pe nebunul. Fiecare tinde către o stare de autenticitate, către o adevărată înțelepciune. Mărturisită sau nu, dorința ieșirii din prezent, din cotidian, se ghicește și în personaje declarat frivole (vezi cazul Domnișoarei Necunoscute). Simbolul acestei stări atât de dorite este corabia, pe care nu se știe *cine* o construiește și nici *dacă* o construiește cineva. Niciun personaj nu știe cum să transforme simbolul în realitate.

... Și totuși, Florentin Sorescu aduce un personaj (este vorba despre același Gavril, cel care în prealabil a formulat diagnosticul general) în fața revelației. Meditând – în scena 5, la care, alături de el, ca doi arhangheli, iau parte doi mașiniști – la simbolul eliberării, frământatul personaj reușește să răspundă la o întrebare precum: „Oare omenirea, în întregul ei, nu și-a împlinit destinul și acum continuă să trăiască în virtutea inerției, fără a mai avea nimic de spus?”. Răspunsul („ieșirea nu poate fi decât reîntâlnirea cu noi înșine, cu ce este adânc în noi”) pare enorm de convențional; dar, după părerea noastră, tocmai în această convenționalitate este depozitat întregul mesaj al piesei: o revelație profundă și o banală constatare *se exprimă în aceleași cuvinte*. Depinde de noi să distingem ceea ce este revelație de banalele constatări.

Deși demonstrează că este în stare să se folosească de ele, autorul piesei *Arca lui Iona* nu face exces de tehnici textuale, ceea ce, considerăm, este un merit deloc neglijabil. El reușește astfel să îndeplinească un obiectiv literar mai degrabă clasic: a te pune pe gânduri, lăsând în plan secund obiectivul peste măsură de urmărit astăzi: acela de a te impresiona.

Dragoș Popescu

Pavel Pereș, *Mântuiți inimile noastre*, București, Editura Lucman, 2010, 216 p.

Proza lui Pavel Pereș în toată cuprinderea ei, de la *Mai mult decât o șansă* până la ultimul roman *Mântuiți inimile noastre*, evidențiază o clară și explicabilă complicitate, până la granița narativului – metaforic, între un prozator puternic (lucru semnalat și de Al. Piru cu mulți ani în urmă), care abordează valorile umanității și un poet liricizând prin esențializare manifestările omului în credință, în iubire, în contingent.

Prozatorul și poetul conturează o complementaritate de arte poetice, de exprimare narativă cu instrumentele poeticului și de viziune lirică drept proiecție în realul unei lumi în neconținută schimbare. S-ar putea crede că avem de a face cu o proză guvernată de lirism, dar nici pe departe nu este vorba de așa ceva, încrederea oamenilor nu e interpretată ca idilism, ci ca pe o excepțională hotărâre de a obține dreptul să-și hotărască în bună măsură soarta; universul uman e luminos și întu-

necat, încărcat de speranță și copleșit prin deznădejde, dar încrederea în viață, ca simbol suprem, biruie.

Narațiunea din „Mântuiți inimile noastre” are o tulburătoare capacitate de transmitere a mesajului printr-un stil desăvârșit din punct de vedere artistic, cu o rafinată și seducătoare observație a comportamentelor personajelor, „analiza” este obiectivă, lunecând, nu de puține ori, spre un lirism cu deplin subiectivism, prăpădul din istorie, ca și dramele oamenilor, atestă o epică existențială. Perspectiva este cea prin care se marchează evenimentul fundamental al cosmosului – viața, pe baza fenomenelor naturale, a trăilor morale, a interpretărilor filosofice; autorul urmărește cu o nedisimulată căutare a amănuntelor realitatea supraviețuirii și reîntemeierii unei părți dintr-un cartier bucureștean, o zonă aparte dominată de manifestări sociale și de practici de solomonie.

Un roman al dorinței de cunoaștere prin toate percepțiile biblice, în care Ludovica Rareș, personajul central, izbuteste să afle acum, prin retrăire, ceea ce nu reușise pe deplin la momentul trăirii efective: femeia își instituie existența prin fapte autentice devenite amintiri, statutul ei social și matrimonial se află, pe cale rațională, dar și prin revelație și reverie, într-o neconținută regăsire și pieire de sine. Ceea ce odinioară în viața Ludovicăi Rareș era clar și de netăgăduit acum se transformă în probabilitate, iar ceea ce era incertitudine apare drept dovadă de netăgăduit. Neodihna în căutarea adevărului se suprapune pe smerenia împlinirii ritualurilor de înmormântare și pomenire, de fapt pe aceste elemente se zidește subiectul: Avel Rareș, octogenar, moare, iar soția sa, prin toate convingerile sale, îi înalță un templu în propria amintire pe relația viață–moarte, spirit–materie; rememorările femeii îndurerate sunt organizate, în plan narativ, într-o instanță supremă, care este imaginația pornită de la document, de la adevărul istoric; romanul surprinde patru ani de ritualuri de înmormântare, timp în care personajul, un *axis mundi* existențial, nu se transformă deodată cu lumea din jurul său, neobișnuitul trăit aducând un real ca dimensiune secretă a ființei terestre, dar nimic nu este ieșit din comun, iluzia se alcătuiește pe fapta nerealizată sau împlinită doar parțial.

O proză de o valoare deosebită constând în faptul că literatura se manifestă aici prin funcții multiple, dar trei sunt consecvente în arta poetică a autorului: în plan social-istoric, în direcția morală și în proprietatea artistică; un profesor, cu determinante implicații în destinul unor personaje, are preocupări științifice și beletristice, pe lângă altele de intimitate dionisiacă, Andrei Serafim, socotește omul un căutător conștient, și romanul ca fenomen al viziunii: „Omul a făcut multe pe lumea asta, tristețea lui cea mai mare nu este că nu înțelege un anumit lucru, ci că știe că nu înțelege. Un roman e un fenomen sincretic pe calea cunoașterii diferențiale, o lume care scapă de extincție prin ficțiune și limbaj, acestea două sunt al treilea sistem de semnalizare, prin profeție.”

Mesajul are o coloratură ascendentă, de la simpla reprezentare individuală a omului până la cea conjugală și colectivă, concretizându-se printr-o imagine *retrovizoare*, care produce decupaje temporale, detașări de identități insolite, crime, iubiri întâmplătoare, totul petrecându-se prin narațiuni la persoana a treia ori utilizând verbe impersonale asociate cu discrete contemplații de citate celebre. Lumea

nu se oglindește numai prin analiză, ci și prin conexiuni ale fantasticului cu speculația realului: „Orice istorisire, încărcată de gândirea misionară a mărturisorului, nu se poate schimba decât în sfințenia următorului mărturisor, care își asumă greaua răspundere de a deschide noi trasee dominate de vraja faptelor când abstracțiunea se convertește în dat real: există o trăire în virtutea actelor de identitate, ca locatar al planetei și o trăire pe varianta celestă ca manifestare de bucurie a cuiva pentru cineva”. Portretele nu sunt definitive, ca și lumea de aici, parcă ar fi o imagine răsfrântă în apă, stabilirea elementelor de încheiere a fragmentelor în corp compact devine imposibilă și astfel diferențierile de timp, spațiu și vârstă sunt variante policrome ale universului citadin.

Pavel Pereș organizează individualitatea personajelor, ca autor heterodiegetic, stereotipiile duc la blazarea indivizilor, implicarea activ-reflexivă a oamenilor le consolidează capacitatea de traversare a necazurilor, de ieșire din încurcături în spiritul credinței și bune înțelegeri; Ludovica Rareș strălucește nu atât ca personaj, cât ca o conștiință a sfințeniei și a iubirii de paradiziac: „Dacă femeia s-ar retrage o vreme la mânăstirea din paradisul nălucirilor și s-ar institui de nevoie carantina imaginarului terestru în direcția bărbătească, ar dispărea tot binele din lume, dacă femeia ar accepta urâtenia, lumea ar deveni monstruoasă și ar duce la prăbușirea vieții, dar dacă femeia caută binele, nimeni nu i-ar putea sta în cale, femeia nu trăiește ca răscumpărare a păcatelor, ci în două ipostaze: divinul păstrător și diabolicul născocitor... Ludovica învățase acestea zi de zi, îi băgase și lui Avel în cap că atingându-se de ea se atinge de cer, câtă fericire! Să trăiești cu certitudinea transformată în plăcere că dai bucurie tuturor, e ca și cum cineva ți-ar fi oferit o lume a ta, unde nicio slăbiciune nu e de luat în răs și poți să prețuiești oamenii pe motiv că oricând e sărbătoarea proprie.”

Obsesia unei lumi întocmite pe rău nu-l părăsește pe autor, chiar dacă speră ca prin energia oamenilor să se răzbească la binele căutat; profesorul Serafim elaborează o lucrare cu tema „Omul între virtutea divină și rivalitatea licanropică”, în care zice „licantropia fiind exprimarea omenescului prin lupesc, prin gândire sau practici, lupul e fioros singur, dar el trăiește și atacă în haită, uitați-vă la oamenii care atacă oameni, se vedește eficient canibalismul, așa se domină în societatea de azi, dar cred că se poate generaliza, dacă nu-mi dați dreptate, e treaba voastră, nu-i așa în politică, în societate?”. Problemele ridicate de o existență precară sunt multe, așa că oamenii suportă suferințe iscate chiar de ei, dar îndură și din cauza altora, a nedreptății, nu se caută senzaționalul, acesta se bănuiește în evenimentele trăite, în sacrificiile admise, așa că autorul particularizează ființele după scopurile dorite și după izbânzile obținute. Ludovica nu vrea adevărul, ci nădejdea etică prin credință.

De la început până la sfârșit cartea este o metaforă a *mântuirii*, viața trebuie trăită spre bucurie și uitare, nu ca supraviețuire, miraculosul este un izvor al omenescului și trebuie apărut neconținut, moartea nu se socotește ca fenomen divin decât în măsura în care se poate asocia cu izbăvirea: „în anatomia universală a mișcării, omul urcă, timpul coboară, nașterea însemnând succesiunea materiei în două, bivalența divină, spațiul – vizibil, timpul – indivizibil, pe acest drum taina

omului sporește, prin amintire se învie trecutul, prin viitor se lucrează la baza trecutului, când îndoiala devine certitudine se întocmește veșnicia”.

Un roman despre iubire și moarte în care omenescul ia formele și atitudinile cele mai caracteristice, acestea sunt topite în destine, în conștiințe tulburătoare, pe metaformozarea unui univers; sunt biografii plasate la timpul prezent sau în amintire, realitatea derivă și din miraculos, prin Ludovica Rareș se fac planuri de trecut și amintiri de viitor, psihologicul se insinuează în tainicul existențial și de aici alunecarea cu bucurie în teritoriul mitologic al erosului, al florilor, al sărbătorilor biblice; orice se caută prin labirinturi de zi și de noapte se găsește, se pierde, misterele se disting și se înțeleg printr-un firesc revelator prin ingeniozitate și o dorință nebună de noutăți.

„Mântuiți inimile noastre”, roman între clasic și modern, desfășurarea vieții se face prin simbolistica lumii deslușită senzorial, adevărurile nu se verifică și nu capătă girul autenticității decât prin condiția și conștiința personajelor care umblă fără teamă cu identitatea la lumina soarelui: este un roman al devenirii, chiar dacă moartea, ca motiv de globalitate omenească și artistică, înseamnă confruntarea de opțiuni și credințe, de ignoranță și de înaltă raționalitate. Firul epic este dus de personajul feminin, cred că unul dintre cele mai distinse din literatura noastră, iar autorul inovează în plan naratologic incluzând în *faptul la zi* o experiență universală, o credință nouă se validează tot printr-o credință de când lumea și pământul. Oamenii au nevoie de certitudini, nu pot să trăiască altminteri, un student la medicină, Bogdan Tarsiu, alege calea monastică prin trăire anamnetică socotind că viitorul este aducerea aminte a creației Domnului, iar dacă părinții săi au la început o vehementă opoziție față de opțiunea fiului, în final admit necesitatea liturgică corespunzătoare sufletului tânărului. Realitatea neputând fi cunoscută în temeiurile ei este aleasă descoperirea în limitele metafizice ale spiritului. Scopul fiecărui om este fericirea și întrebările pe care și le pune – cum se ajunge acolo, cât poate dura? etc. – au la pornire efortul de cunoaștere, sentimentală și rațională, descoperirea măcar a purgatoriului.

Sunt în acest roman destine paralele, dar și destine antinomice, guvernează bucuria de a fi a oricărui om ajuns la înțelepciunea sperată, și cum viața este o perpetuă descoperire, personajele trec de la spaimă la siguranța de sine, de la solitudine la dobândirea încrederii prin reciprocitatea împlinirii. Lumea aceasta de la margine de București este filtrată prin conștiința personajelor, în caz special de Ludovica Rareș, cuvintele din toate comunicările susțin un fenomen de mitizare prin trăirile ființelor care au atât identitate socială, cât și artistică, ele afirmă esența umană ca spațiu al legăturilor între cei ce aspiră la demnități sociale și la plăceri efemere.

Dacă am stabili un plan arhitectural al romanului, am descoperi cu surprindere o construcție interioară –masivă și solidă – și elemente adiacente –ale câtorva subiecte – mici, susținând planul principal, care ar putea constitui prin dilatare narațiune de sine stătătoare; așa intenționează autorul funcționalitatea narativului – ca o casă pe care o construiește Avel Rareș în bucătăria ca esențială în ciclul concret al existenței și cu cei doi cocoși deasupra locuinței, dar cu icoanele și cu portretele executate de pictorul Horia Luca (sugestie fixă a spectaculosului intim sufletesc al

admiratorilor de frumos și al rugăciunilor), amintirea completată cu viziunea: „O fi cineva care să nu creadă că neuitarea este salvarea noastră, a pământenilor? Și cu instinct teluric putem presimți pierderile și câștigurile și cu toată trufia care ne domină puternic din când în când am fi în stare să iertăm aproapelui nostru stând neclintit în momentul descleștării ghearelor primejdiei de deasupra capului? Peste orice întâmplare, memoria universului este chiar Dumnezeu, în timpul căruia trăim, ne rugăm să ne ajute după forma gândului avut în acea împrejurare și noi postulăm orice dorință, nu orice adevăr descoperit în existența care ni s-a dat, așa că năzuind la diverse privilegii ne pomenim în profetica pierdere, privind riscul în față”.

Mântuiți inimile noastre reprezintă un moment de referință în creația epică a lui Pavel Pereș, abordând o formulă artistică nouă, cu o profundă narativitate, cu un limbaj de mare expresivitate și originalitate, cu o captivantă mișcare a stilului, toate acestea constituindu-se într-un model lingvistic, de eveniment, în susținerea ideilor în abordarea valorilor semantice de natură afectivă. Pe lângă definirea amplă a subiectului, prin *efectele de naturalizare* a personajelor, cartea are meritul nu numai incontestabil, dar și de model în convențiile de comunicare, cu puternice dezvăluiri artistice prin cuvinte polisemantice și fraze ample în organizarea persuasivă în versiune analitică; este o demonstrație sintetică și sens immanent în care eul liric se înfrățeste cu eul narativ, dând naștere axiologică și variabilitate discursivă. Romanțierul creează o povestire de ficțiune, face altceva dintr-o realitate concretă, exercită așadar, prin puterea sa de omnisciență, o suveranitate artistică prin resursele lexicale oferind cititorului un text între mimesis și convingere. Lumea se poate cunoaște astfel prin ceea ce se petrece în case, pe străzi, în instituții, dar și prin opțiunile personajelor, prin neconținutelor lor căutări de izbândă materială și spirituală, autorul păstrează un cod etic (pe care-l receptează prin I. Kant); pe baza acestuia, personajele dau probe ca să se integreze sau nu unei anumite lumi, țin cu dinadinsul să aducă slăvire vieții.

Mai multe confesiuni alcătuiesc textul – din partea autorului, a personajelor, a unor reale persoane ilustre prin aserțiunile lor – un text-bocet al femeii îndoliate, un recviem al Ludovicăi Rareș, parabole sau justificări ale altora. Este o confruntare a vieții cu moartea, a iubirii cu amintirea dragostei, se pornește în narațiune de la moartea unui bărbat venerat și treptat, viața se încâtușează în amintire și cu luciditate se practică un ritual de pomenire, memoria astfel capătă o experiență de intrare în ireal (fost real).

Romanul unei ființe care se zidește deliberat în amintire, prin destăinuire și trăire, în recompunere de viață într-o altă viziune și în timp încă neisprăvit, o lectură incitantă, un roman–eseu, aproape spovedanie, cu siguranță un remarcabil succes literar.

Ghiță Florea

„Cahiers Emil Cioran. Approches Critiques”, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, Éditions Les Sept Dormants, Leuven, 1998-2010¹

Unul dintre colegii mei, iubitor de filosofie clasică, s-a văzut la un moment dat pus în situația de a recunoaște că, fiind nevoit a citi un filosof nesistematic precum Cioran, a avut o revelațiune ciudată... Cioran merită citit, are idei, chiar dacă place prea mult publicului (adică e prea accesibil pentru un filosof autentic), chiar dacă uneori e mult prea „negativist”, „pesimist” etc., chiar dacă se exprimă aforistico-filosofic, și nu sistematic. Emil Cioran este un filosof (trecem peste faptul că el nu agreea pentru sine această etichetă, dar pe care eu insist să i-o pun, în ideea de a-l diferenția de eseștii pur-literari, adică cei care scriu doar de dragul stilului și doar al stilului, marginalizând total ideea), ce se situează în zona filosofico-literară.

Cioran este și el, cred, un filosof mare, măcar pentru motivul că în lumea întregă, dar mai ales în România și în Franța, i se dedică zeci de volume, numere de revistă, conferințe etc.

Unul dintre numeroasele volume consacrate filosofului român este „Cahiers Emil Cioran. Approches critiques”, care apare începând cu 1998, la Sibiu, anual, sub îngrijirea domnului Eugène van Itterbeck, directorul Centrului de Cercetare Emil Cioran din Sibiu. Eugène van Itterbeck face, de altfel, *Prezentarea* fiecărui volum, propunând de fiecare dată o scurtă introducere și o justificare adecvată a ceea ce urmează.

De-a lungul timpului, au scris în acest volum nume recunoscute drept autorități competente în studiul operei lui Emil Cioran din România și Franța, dar nu numai, precum: Eugène van Itterbeck, Irina Mavrodin, Ger Groot, Ilinca Zarifopol-Johnston, Constantin Zaharia, Marin Diaconu, Sanda Stolojan, Simona Modreanu, Gabriel Popescu, Mircea Ardeleanu, Sylvie Jaudeau, Sorin Vieru etc. Majoritatea dintre aceste personalități au participat măcar o dată la Colocviul desfășurat anual² în onoarea lui Emil Cioran la Sibiu, Rășinari sau prin împrejurimi, un spațiu cu totul superb și primitor, oferind mai multe opțiuni în acest sens.

Principalul motor al acestui volum este, așa cum am sugerat deja, dl Eugène van Itterbeck (recunoscut deja de toată lumea „sufletul” colocviului anual și al revistei/volumului, nu știu încă ce statut are, realmente), dar nu trebuie uitate, din câte am observat anul acesta, când am avut prilejul de a cunoaște pe mulți dintre cei care contribuie la realizarea acestui volum, doamnele de la catedra de Limbă Franceză a Facultății de Litere și Arte din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, și aș menționa, cu speranța de a nu uita pe cineva, pe: Mihaela Gențiana-

¹ Cercetarea aferentă acestui articol a fost finanțată prin proiectul POSDRU/89/1.5/S/63663.

² Despre colocviul de anul acesta, de pildă, am scris deja în numărul trecut al acestei reviste.

Stănișor, Rodica Fofiu, Dumitra Baron, Maria-Otilia Oprea sau Isabela Vasiliu-Scraba. La toți aceștia se adaugă și tinerii Ciprian Vălcan, Nicolas Cavallès sau Aurélien Demars, colaboratori constanți și participanți la colocviu.

Dintre aceste nume, s-a ales în timp și Comitetul de redacție al acestui volum, dar nu numai.

Volumul apare întotdeauna în limba franceză, motiv pentru care, probabil, nu găsește prea mulți autori din alte spații decât cel românesc și francez, fiind probabil că unii dintre cunoscătorii de Cioran din Italia, Spania sau Germania, pentru a lua doar câteva dintre țările în care Cioran a fost tradus, ar prefera măcar limba engleză. Drept este că Emil Cioran într-o altă limbă decât româna sau franceza... pare straniu, dacă traducătorul sau comentatorul nu este priceput, iar asta o spune cineva care a fost nevoit să scrie de multe ori despre Cioran în engleză.

Articole diverse despre Cioran s-au publicat de-a lungul timpului (cel care detesta meseria de comentator literar sau filosofic³), majoritatea referitoare la „impresionantul” său stil, cumva chiar împotriva unei sugestii a lui Cioran⁴. (Însă cei care îl apreciază pot trece cu ușurință peste acest afront... (citește și) avertisment... și discută totuși despre opera sa, așa cum este și firesc.) Ceea ce este cel mai interesant la volumul „Cahiers Emil Cioran. Approches Critiques” este multitudinea de abordări prin care este privită filosofia lui, iar asta se vede în tematica abordată de-a lungul timpului. Dăm câteva exemple, măcar pentru a vedea cât de complexă este realmente opera lui Cioran și câte dezbateri poate naște (iarăși o dovadă că exegeza asupra lui Cioran este comparabilă cu cele ale marilor filosofi și sperăm să nu exagerăm în nici un fel – următoarele teme din „Approches critiques” pot sta mărturie): *Cioran văzut de contemporanii săi* (vol. I, 1998; vol. III, 2001), *Cioran și Europa centrală* (vol. II, 2000), *Cioran și apocalipsa* (vol. III, 2001), *În jurul râsului și melancoliei* (vol. IV, 2003), *Tema alterității; Cioran epistolarul; Lecturile lui Cioran* (vol. V, 2004), *Cioran și cultura europeană; Cioran, cititor de Kant* (vol. VI, 2005), *Despre tema transcendenței și imanenței în gândirea lui Cioran; Cioran, cititor de Bergson* (vol. VII, 2006), *Preferanții* (vol. VIII, 2007; vol. IX, 2008), *Religia lui Cioran* (vol. IX, 2008; vol. XI, 2010), *Cioran și Noica* (vol. X), *Esențialul* (vol. XI, 2010).

„Cahiers Emil Cioran” are și alte rubrici interesante ce prezintă documente inedite (manuscrite sau scrisori aparținând filosofului), fotografii, amintiri despre

³ Iată ce nota în *Caiete III. 1969–1972* (Editura Humanitas, București, 2005), p. 279: „Critica literară (și, la drept vorbind, orice critică) este o meserie dezonorantă. A judeca dintr-un fotoliu *sudoarea* altuia, a încerca să vezi dacă e adevărată sau prefăcută, a lucra pe lucrul altuia, sau, ca să reluăm imaginea... (ce imagine). Cea mai rea formă de parazitism; criticii sunt codoșii literaturii”.

⁴ „Se vorbește despre «stilul» meu. Dar stilul meu nu mă interesează deloc. Am ceva de spus, o spun și de contat contează ceea ce spun; modul în care o spun e secundar. Idealul ar fi să scriem fără stil; mă străduiesc să o fac și am să reușesc. Numai gândul contează. Restul e pentru făcătorii de literatură” (Emil Cioran, *Caiete III*, p. 298).

filosof etc. Rubricile permanente sunt „Approches critiques” (studii, cercetări diverse ale colaboratorilor) și „Comptes-rendus” (consacrată cărților despre Cioran apărute în întreaga lume).

În fine, trebuie spus că acest volum este, pe lângă colocviul anual Cioran (ajuns la a XVII-a ediție), ce are loc în fiecare an la Sibiu și Rășinari, după cum am mai spus, un prilej de întâlnire a cioranienilor din întreaga lume.

Marius Dobre

Scriitori brașoveni aștrști

În ultimii ani, creația literară brașoveană s-a îmbogățit cu lucrări remarcabile, demne de a reprezenta cu cinste pe creatorii aștrști brașoveni.

Numeroși autori, membri de vază ai „Astrei”, între care merită să amintim pe distinsul academician Alexandru Surdu, cărturar de seamă al Brașovului, unic în felul său pe aceste mirifice meleaguri transilvane, cum și valorosul prozator Daniel Drăgan, și-au adus o contribuție de neprețuit, înscriindu-și, fiecare, opera în patriotismul de netăgăduit al vieții spirituale și culturale brașovene, făcându-i cinste și meritând, întru totul, dragostea și prețuirea unui public mereu interesat și dornic de a le cunoaște și aprecia cum se cuvine opera. Iată de ce lucrări de excepție precum „Comentarii la rostirea filosofică” ori ampla lucrare „Șcheii Brașovului”, cum și „Cercetări logico-filosofice”, aparținând academicianului Alexandru Surdu – lucrări apărute sub egida Academiei Române, Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu Motru” –, se înscriu între operele de referință ale acestui autor de excepție. Li se alătură, la un loc de cinste, la fel de remarcabila lucrare a dr. în drept Liviu Pandele, intitulată semnificativ „Transilvania – Terra Dacica”, împreună cu numeroase și valoroase alte lucrări ale acestui prestigios autor ce are contribuții semnificative în acest domeniu.

O adevărată frescă, descriind realitățile și avatarurile unui regim și unei societăți în destrămare, este romanul lui Ioan Hera, intitulat „Descătușare, deziluzii și cameleonism”, ce este, pare-se, doar o parte a unei trilogii proiectate de acest autor. Remarcabile lucrări literare ne propun în acești ani și valorosul autor Gabriel Stan, prin volumul său de poeme „Rimphonia”, și Mircea Brenciu, cu volumul de poezii „Pe strada mea din Șchei”, ambele editate de prestigioasa editură Kron-Art.

La fel și împătimitul întru păstrarea și valorificarea moștenirii spirituale a Șcheilor Brașovului, Eugen Moga, cu ale sale volume dedicate „Troitelor” și „Morilor din Șchei” ori volumul de poezii „Vreme sonată”. Un loc aparte îl ocupă și lucrările regretatului profesor Petru Istrate, între care ne amintim „Salvarea unui obicei românesc – Junii Brașovului”.

Multe dintre aceste lucrări de excepție au apărut prin grija neobositului ing. Florin Andreescu, în condiții grafice deosebite, la Editura Lux Libris Brașov.

În domeniul strict al beletristicii, demne de remarcat sunt valoroasele romane „Subreta” și „Fantoma” și volumul de versuri și versete „Perimetrul magic” aparținând cunoscutului și dăruitului cu har Daniel Drăgan – cel ce, alături de scriitorul Doru Munteanu și de criticul A.I. Brumar, a avut și are numeroase contribuții la revitalizarea vieții culturale a Brașovului.

Nadia Cella Pop, Ioan Glipa și Ioan Suciu (cel din urmă cu recentele sale volume de poeme „Estimp sau tabloul periodic al sentimentelor” și „Styleme”) se numără și ei între autorii devotați aștriști pe care i-am consemnat aici. Alături de aceștia se înscriu și Stelian Răducanu și Oprea Gh. Holbavianu.

Ioan Suciu